

УДК 2-725:811.161.2'373.21(477.52/.54)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2024/2.9>

Литвиновська Ю.А.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Оліцький В.О.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ РЕЛІГІЙНИХ ДІЯЧІВ У ТОПОНІМІЧНОМУ ПРОСТОРИ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ

Дана стаття присвячена питанню збереження в національній пам'яті постатей відомих релігійних діячів України, шляхом найменування на їх честь топонімічних об'єктів.

Метою статті є дослідити рівень репрезентації діячів Церкви у власних назвах топографічних об'єктів урбанонімного простору населених пунктів Північно-Східної України, включаючи Чернігівську, Сумську, Харківську та Полтавську області, порівнявши наявні тенденції в обласних центрах та містах районного значення регіону.

Наукова новизна даної статті полягає у першій спробі аналізу топоніміки Північно-Східної України через призму відображення в назвах об'єктів внутрішньоміського простору імен релігійних діячів, поглиблено вивчення особливостей перейменувань вулиць та чинників, що впливали на збереження пам'яті про певних діячів Церкви в різних містах зазначеного регіону.

Авторами наголошено, що національно орієнтована топоніміка є важливим фактором формування національної ідентичності та про необхідність збереження у сучасному просторі пам'яті про знакових релігійних діячів, що зробили вагомий внесок у формування української державності, культури та духовності.

Висновки. У дослідженні обґрунтовано ідею про те, що топонімічні об'єкти названі іменами церковних діячів масово з'явилися в урбаністичному просторі Північно-Східної України лише після процесу декомунізації та реалізації відповідних законів, тобто починаючи з 2015 р. Друга хвиля масових перейменувань топонімів відбулася у 2022–2023 рр.

На підставі аналізу Розпоряджень Голів Обласних державних адміністрацій, Розпоряджень міських голів, Рішень територіальних громад та результатів обговорень варіантів перейменувань вулиць на міських онлайн-платформах, можна констатувати, що в просторі Північно-Східної України найбільше топонімічних назв, пов'язаних із релігійними діячами зустрічається на території Чернігівської та Сумської областей. В урбаністичному просторі міст Полтавської області фігурують виключно ті діячі Церкви, біографія яких пов'язана з населеними пунктами Полтавщини. Стосовно Харківської області можна констатувати, що найменування вулиць в честь релігійних постатей для даної області не притаманне. Проте в Харкові як і інших містах Північно-Східної України поширені урбаноніми з сакральною семантикою.

Ключові слова: історична пам'ять, релігійні діячі, топоніми, урбаноніми, Україна, декомунізація, перейменування топонімічних об'єктів.

Постановка проблеми. В контексті формування національної свідомості та ідентичності сучасного українського суспільства важливим фактором є реалізація політики національної пам'яті, яка спрямована на репрезентацію певних знакових подій та діячів минулого, які є актуальними для висвітлення в сучасний період. На державному рівні урочисто вшановується пам'ять в тому числі і найвизначніших релігійних діячів України, які зробили вагомий внесок у розвиток державності, культури, Церкви та збереження духовної спадщини.

Постаті духовних лідерів минулого представлені в сучасній пам'яті різними методами, це відбувається шляхом висвітлення їх життя та діяльності через друковані видання, документальні проекти, просвітницькі заходи, в даному випадку окремим видом є церковні шанування, а також шанування релігійних діячів в історичній пам'яті відбувається шляхом створення меморіальних місць та найменуванням в їх честь топонімічних об'єктів.

Найчастіше іменами відомих діячів називають урбаноніми – власні назви будь-яких внутрішньо-

міських топографічних об'єктів. Серед урбанонімів значне місце посідають – антропоніми, назви від власних імен людей.

Враховуючи радянське минуле можна стверджувати, що до 1991 р. комуністична ідеологізація назв вулиць носила тотальний характер, тож всі топонімічні маркери, увічнювали пам'ять осіб, які обіймали керівні посади у комуністичній партії, вищих органів влади та управління СРСР або ж відображали особливості радянського режиму. Щодо України перших десятиліть незалежності, то і тут відбувалася млява декомунізація. Лише наприкінці 2013 р. – на початку 2014 р. розпочалося правове оформлення відповідної історичної політики, яка за умови конфлікту на сході України набувала яскравого антиросійського забарвлення. Ініціатором та основним реалізатором цього процесу став Інститут національної пам'яті. Головним результатом даної діяльності стало прийняття чотирьох «декомунізаційних» законів: «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» [1], «Про увічнення перемоги над нацизмом в Другій світовій війні 1939–1945 років» [2], «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» [3] та «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарного режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [4]. Це створило правову базу для масштабних змін в історичному і культурному ландшафті України та її регіонів, у тому числі щодо топонімічної розмітки міського простору.

Таким чином, можна припускати, що у міський урбанімічний простір почали вписувати імена релігійних діячів тільки починаючи з 2014 року. Проте цей процес також має регіональну специфіку, оскільки нові назви вулиць відображають особливості історичного, культурного та соціального життя населення областей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В дослідженні історичної пам'яті в цілому актуальними є праці таких дослідників, як А. Киридон [5], В. Артюха [6], Г. Касьянова [7], В. Бабки [8] та ін. Інформативною є стаття Л. Чупрія [9], в якій акцентується увага на важливості збереження і актуалізації пам'яті про визначних вітчизняних діячів, які внесли неоціненний вклад у розвиток нації. Відносно висвітлення особливостей формування історичної пам'яті шляхом найменування топонімічних об'єктів важливими є роботи І. Гирич [10], І. Павленко [11], О. Журби та О. Оверченка [12], М. Андрійчук [13] тощо.

З питанням топоніміки, безпосередньо пов'язаної зі сферою християнської релігії, пов'язані дослідження О. Белей [14] та Г. Лазаренко [15]. Безпосередньо особливості формування урбанонімів Харкова висвітлені у дослідженнях М. Тахтаулової [16], І. Підгородецької та О. Тихоненко [17].

Постановкою завдання є дослідити рівень репрезентації діячів Церкви у власних назвах топографічних об'єктів урбанонімного простору населених пунктів Північно-Східної України, включаючи Чернігівську, Сумську, Харківську та Полтавську області, порівнявши наявні тенденції в обласних центрах та містах районного значення регіону.

Виклад основного матеріалу. Вплив топонімічних назв на формування символічного простору є досить вагомим. До 2014 р. у вітчизняній топоніміці була присутня значна кількість назв, що відображали радянське минуле та були нав'язаними тоталітарним режимом. З початком декомунізації та дерусифікації в Україні активно розпочався процес перейменування вулиць, провулків та площ, назви яких ідентифікуються з росією або радянським минулим. Таким чином на карті сучасних міст почали з'являтися і топоніми, що носять імена релігійних діячів. Зокрема яскравим прикладом цього є Чернігівщина. Починаючи з квітня 2022 р. у Чернігівській, Ніжинській та Прилуцькій міських радах, органах місцевого самоврядування області стартувала діяльність комісій та робочих груп, які на початковому етапі визначили перелік назв топоніміки населених пунктів, необхідних для перейменування.

Таким чином, відповідно до проекту рішення Чернігівської міської ради «Про перейменування вулиць в м. Чернігові» [18] від 5 лютого 2024 р. в місті з'явилася вулиця названа в честь Патріарха Мстислава (Скрипника). Попередня назва вулиці носила ім'я Михайла Стратилата, комуністичного діяча регіону. Нова ж назва присвячена пам'яті першого Патріарха незалежної Української Православної Церкви, глави УАПУ США, державного і церковного діяча, – Патріарха Мстислава (у миру – Степана Скрипника) [19]. Митрополит двічі був на Чернігівщині, перший раз під час ув'язнення гітлерівцями перебував у тюрмах Чернігова і Прилук. Сам Мстислав зазначав у спогадах, що з вікна тюрмної камери було видно куполи Катерининської церкви. Вдруге Патріарх Київський і всієї України Мстислав відвідав Чернігів у 1990 р., тоді ж обком компартії і РПЦ влаштували мітинг проти нього, як племінника Петлюри. Під час того візиту від імені Патріарха Мстислава було роздано дефіцитні на той час Біблії. Тоді ж він згадував своє

заслання в Чернігові та жартував: «Чому я досі не почесний громадянин Чернігова...» [20].

Відповідно до рішення міської ради м. Черніговів від 1 червня 2023 р. №32/VIII-15 «Про перейменування вулиць у місті Чернігові» [21] в місті було змінено назву вулиці Ушакова на Антонія Печерського, – відомого церковного діяча давньоруської доби, який був одним із основоположників руського чернецтва та засновником Києво-Печерського монастиря та Антонієвих печер у м. Чернігів.

Відповідно до Розпорядження міського голови м. Чернігів «Про перейменування вулиць міста» [22] від 19 лютого 2016 р. вулиця Островського тепер носить ім'я Іоанна Максимовича. Який увійшов в історію як митрополит, церковний діяч, богослов, автор численних поетичних творів релігійного спрямування. Також Іоанном Максимовичем було засновано Чернігівський колегіум, що став еталоном всіх духовних семінарій Гетьманщини та Російської імперії. Даний релігійний діяч прославився також своєю місіонерською та богословською діяльністю у країнах Західного Сибіру та як засновник відомої школи українських просвітителів в північній Азії, Китаї та Америці [23].

На честь церковних діячів також названа одна із вулиць Ніжина. Відповідно до рішення Ніжинської міської ради «Про перейменування вулиць міста Ніжина» [24] від 11 червня 2015 р. вулиці Лащенко було повернено історичну назву – Кушакевичів. Це прізвище ніжинської родини священників, громадських і місцевих суспільних діячів та меценатів. Ф.Ф. Кушакевич був священником Пантелеймоно-Василівської церкви та Миколаївського собору, його син, Ю.Ф. Кушакевич служив в Троїцькій церкві Ніжина.

Під час громадських обговорень відносно перейменувань вулиць м. Новгород-Сіверського на Чернігівщині також транслювалася ідея відносно зміни назви вулиці О. Пушкіна на ім'я Митрополита Арсенія Мацієвича, який увійшов в історію як просвітник Московії українського походження, проповідник, богослов та противник церковних реформ Петра I. Святитель Арсеній (Мацієвич) розпочинав чернечий послух саме у місцевому Новгород-Сіверському Спасо-Преображенському монастирі, за свої переконання був закатований Катериною II у Ревельській в'язниці у віці 70 років. Найменувати в його честь вулицю пропонував краєзнавець Борис Домоцький [25], проте відповідно до Рішення міської територіальної громади м. Новгород-Сіверський від 27 січня 2023 р. вулицю О. Пушкіна на честь Арсенія Мацієвського перейменовано так і не було, в результаті вона отримала назву Слобожанська [26].

Подібна ситуація з перейменуванням склалася в 2016 р. в м. Суми, оскільки також в рамках декомунізації планували перейменувати вулицю Борців революції на честь Митрополита Володимира (Сабодана). Проте даний проект був знятий на доопрацювання в зв'язку з протестами мешканців самої вулиці та небажанням міської влади провокувати міжконфесійний конфлікт [27]. В результаті вулиця Борців революції отримала назву Гетьмана Мазепи відповідно до Розпорядження міського голови «Про перейменування топонімів м. Суми» від 19.02.2016 [28]. Проте відповідно до згаданого Розпорядження 3 топоніми в м. Суми таки були перейменовані на честь релігійних діячів, зокрема вулиця 2-га Червоногвардійська стала носити ім'я Івана Павла II, святого католицької церкви, першого Папи Римського слов'янського походження. Провулок Газети «Правда» було перейменовано ім'ям Івана Хрестителя – одного з найбільш шанованих святих у східному християнстві, якого шанують як пророка та мученика. А колишня вулиця Комінтерну стала зватися в честь Андрея Шептицького, митрополита Української греко-католицької церкви, видатного провідника української церкви й національного руху першої половини ХХ ст.

Варто зазначити, що дане рішення викликало бурхливі обговорення серед містян, в соціальних мережах та на форумах. Щодо перейменування сумських вулиць негативно висловився архієпископ Сумський і Охтирський УПЦ МР Євлогій (Гутченко). Його невдоволення викликало безпосередньо перейменування на честь митрополита Андрея Шептицького. Зокрема, на своїй сторінці у соціальній мережі Фейсбук він опублікував допис, суть якого полягала у звинуваченнях Андрея Шептицького у лояльності до німецького окупаційного режиму в роки Другої світової війни, додавши цитати самого Митрополита стосовно благословення німецького стягу зі свастикою. Краєзнавець В. Артюх, який входив до робочої групи з перейменування вулиць в коментарі зауважив, Андрій Шептицький є знаковою постаттю для української історії, і найменування в честь нього вулиці в м. Суми є як символом єдності держави, так і орієнтації міста на західний проєвропейський вектор культурного розвитку [29]. Щодо ставлення більшості містян, то воно було більш нейтральним.

В 2022 р. на Сумщині з'явилася ще одна вулиця названа ім'ям Андрея Шептицького, в місті Конотоп. Відповідно до рішення Конотопської міської ради від 26.12.2022 «Про перейменування вулиць та провулків Конотопської міської територіальної громади» ім'я митрополита замінило назву вулиці О. Ушакова [30].

Наступні масові перейменування топонімів на Сумщині відбулися після російського повномасштабного вторгнення. В рамках дерусифікації Сумська міська рада прийняла Рішення від «Про зміну назв (перейменування) топонімів у Сумській міській територіальній громаді» [31] 30.11.2022 р. відповідно до якого колишня вулиця Лєскова стала іменуватися в честь Петра Могили, видатного релігійного, культурного та політичного діяча, митрополита Київського, Галицького і всієї Русі, канонізованого Церквою. Відповідно до вищезгаданого Рішення міської ради вулиця Покришкіна отримала назву в честь митрополита Василя Липківського, який увійшов в історію як творець і перший митрополит Української автокефальної православної церкви.

Відповідно до Рішення Путивльської міської ради від 29.10.2015 р. № 117–МР «Про перейменування вулиць міста Путивль» [32] центральний проспект міста Путивль (Сумська область) носить ім'я Івана Путивльського, канонізованого князя Путивля, який жив у XIII ст. За згадкою у «Любецькому синодику» (XIII–XV ст.) Благовірний Іван Путивльський був онуком святого Михайла Чернігівського, «князя Івана Путивльського, страсотерпця та чудотворця, вбитого татарами за християн» [33].

В результаті декомунізації з'явилися топоніми, названі іменами релігійних діячів і в обласному центрі Полтавської області, зокрема в травні 2016 р. на виконання Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки» підписано розпорядження № 207 «Про перейменування топонімічних назв, демонтаж меморіальних дошок та зображень комуністичної символіки в місті Полтаві» [34]. В результаті колишня вулиця Лібкнехта Карла була названа іменем Патріарха Мстислава, що є цілком обумовленим, оскільки патріарх Київський і всієї України народився саме в Полтаві [35].

Відповідно до згаданого вище Розпорядження [34] в Полтаві перейменовувалась також вулиця Свердлова, її нова назва – Паїсія Величковського. Преподобний Паїсій Величковський також народився і провів дитинство в Полтаві. Він відомий як фактичний творець слов'янськомовної аскетичної літератури, що стала першоджерелом і канонем життя православного чернецтва. За десятиліття праці цей святий залишив по собі понад 300 різних рукописних перекладів та виправлень, аскетичних та богословських творів [36].

Іменем Паїсія Величковського на Полтавщині названа також вулиця в с. Ганжі (Новосанжарська селищна територіальна громада) відповідно до Розпорядження Голови Полтавської ОДА № 207 «Про перейменування топонімічних назв у населених пунктах області та демонтаж пам'ятників і пам'ятних знаків» [37]. Дане Розпорядження [37] також регламентувало перейменування вулиці Л. Чайкіної в м. Пирятин на вулицю Фальковського Івана (чернече ім'я Іриней). Даний релігійний діяч народився на території Пирятинської сотні Лубенського полку. І. Фальковський увійшов у вітчизняну історію як знакова особистість у сфері літератури, історії, математики, географії та астрономії, займав посаду ректора Києво-Могилянської академії, був призначений єпископом Чигиринським, Смоленським і Дорогобузьким [38].

У 2016 р. у м. Полтава змінив назву і провулок Комісарівський, нова назва – Свято-Макаріївський. Що в першу чергу пов'язано з відомим у місті Свято-Макаріївським кафедральним собором. За свідченням історичних джерел Свято-Макаріївська церква в Полтаві була заснована у 1901–1903 рр. Достовірно не відомо чому церкву було названо в честь преподобного Макарія, проте полтавчани таким чином шанують пам'ять святого, що був архіпастирем Полтавсько-Переяславської єпархії та прийняв мученицьку смерть від монголо-татар [39].

Таким чином можна констатувати, що вулиці населених пунктів Полтавщини були найменовані в честь виключно тих релігійних діячів, життєвий шлях або діяльність яких пов'язана з територією регіону.

Інша ситуація притаманна Харківщині, оскільки навіть враховуючи той факт, що імена визначних особистостей стали вагомими джерелом формування міських урбанонімів області, все ж варто констатувати, що назв приурочених релігійним постатям на території Харківської області майже не має. Тому винятковим є випадок в м. Ізюм, де в рамках дерусифікації колишня вулиця Короленка була перейменована на Андрія Шептицького відповідно до Розпорядження начальника Ізюмської міської військової адміністрації від 20.12.2022 р. [40]

В цілому аналізуючи топонімічні маркери Харківщини, можна говорити, що навіть не зважаючи на колишню радянську ідеологізацію, яка вже втратила всій вплив, сучасний топонімічний простір регіону збагатився іменами українських науковців, освітньо-культурних та суспільно-політичних діячів, митців та загиблих героїв. Щодо

релігійних маркерів в топоніміці, то на прикладі Харкова як обласного центру можна показати вплив власне сакральної семантики.

Поняття «сакральний» характеризує церковні таїнства, об'єкти релігійного поклоніння, речі, які належать до релігійного культу, а також усе те, що згідно з ученням Церкви наділене Божою благодаттю [41]. Урбаноніми, що презентують імена святих, назви церковних свят, храмів, монастирів тощо, є релігійно маркованими і несуть семантику сакральності. Вони повернулися до топонімічного простору міст в результаті закону «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» 2015 р.

Релігійні споруди завжди були одними із ключових орієнтирів у місті, чим і пояснюється той факт, що назви площ, вулиць, провулків часто мотивовані назвами розташованих на них культурних об'єктів. Прикладом таких урбанонімів в м. Харків є: Благовіщенська вулиця та Благовіщенська площа, вулиці Михайлівська, Різдяна, Воскресенська, Миколаївська, Троїцький провулок тощо [41].

Варто зауважити, що подібна тенденція прослідковується в усіх містах Північно-Східної України. Протягом 2015–2016 рр. топоніміка

регіону поповнилася релігійно мотивованими історичними назвами: Соборна, Воскресенська, Благовіщенська, Георгіївська, Святодухівська, Троїцька, Пантелеймонівська, – вулиці з такими назвами зустрічаються чи не у кожному місті Північно-Східної України. Дана тенденція говорить про можливість формувати історичну пам'ять, привертаючи увагу сучасного суспільства до духовних святинь.

Висновки. Таким чином, можна дійти висновку, що тенденція відносно ушанування пам'яті релігійних діячів в топонімічному просторі Північно-Східної України активно розвивається починаючи із 2016 р. Порівнюючи наявні тенденції в областях регіону, можна говорити, що Чернігівщина та Полтавщина зберігають у своєму топонімічному просторі імена тих церковних діячів, біографії яких безпосередньо пов'язані з перебуванням на зазначених територіях. Вулиці Сумщини названі іменами релігійних діячів, відомих та шанованих на загальнодержавному рівні. Щодо Харківщини, то на території області майже відсутні топонімічні назви, марковані іменами діячів церкви, проте, як і в інших містах Північно-Східної України, наявна тенденція до повернення вулицям історичних (дорядянських назв), що містять сакральну семантику.

Список літератури:

1. Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті : Закон України від 09.04.2015 р. № 314-VIII : станом на 27 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text> (дата звернення: 09.04.2024).
2. Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років : Закон України від 09.04.2015 р. № 315-VIII : станом на 15 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-19#Text> (дата звернення: 09.04.2024).
3. Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років : Закон України від 09.04.2015 р. № 316-VIII: станом на 1 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19#Text> (дата звернення: 09.04.2024).
4. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки : Закон України від 09.04.2015 р. № 317-VIII : станом на 27 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (дата звернення: 09.04.2024).
5. Киридон А. Студії пам'яті у сучасній гуманітаристиці: історія становлення. *Український історичний журнал*. 2017. № 4. С. 150–161.
6. Артюх В. Дещо про політику історичної пам'яті. *Веб-портал Сумської єпархії Православної Церкви України*. 2007. URL: http://www.pravoslavyya.sumy.ua/readarticle.php?article_id=11.
7. Касьянов Г. В. «Націоналізація» історії: нормативна історіографія, канон та їхні суперники (Україна 1990-х). *Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми: колективна монографія / за ред. Л. О. Зашкільняка*. Львів : Львівськ. нац. ун-т ім. І. Я. Франка, 2004. С. 57–73.
8. Бабка В. Політика пам'яті: спроба теоретичного синтезу, моделі впровадження та роль у перехідному суспільстві. *Наукові записки*. 2014. Вип. 6 (74). С. 201–215.
9. Чупрій Л.В. Формування Українського Пантеону слави в контексті формування національної ідентичності. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2010. URL: http://bulava.in.ua/chupriy_panteon.html
10. Гирич І. Сучасна київська топоніміка як вияв історичної свідомості. *Національна та історична пам'ять*. 2013. Вип. 8. С. 133–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ntip_2013_8_19.

11. Павленко І. Урбаноніми як засіб формування історичної пам'яті. *Вісник Запорізького національного університету*. 2018. № 2. С. 58–65.
12. Журба О., Оверченко О. Топоніми та пам'ятні знаки Дніпропетровська/Дніпра в процесі декомунізації. *Дослідження з історії і філософії науки і техніки*. 2022. Том 31. № 1. С. 58–64.
13. Андрійчук М. Дискурс пам'ятей в назвах київських вулиць та площ (2014–2020 роки). *Обрії друкарства*. 2021. № 1 (9). С. 193–213.
14. Белей О. Місце українських сакронімів у національній онімній системі. *Slavica Wratislaviensia*. 2016. № 162. С. 81–90.
15. Лазаренко Г.І. Еклезіонімія з позицій сучасного мовознавства. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Збірник наукових праць. 2013. № 6(1). С. 116–125.
16. Тахтаулова М.Ю. Основні джерела формування топонімичного середовища Харкова у другій половині 17 – на початку 20 ст. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2013. № 61 (1034).
17. Підгородецька І. Ю., Тихоненко О.В. Сакральні назви як компонент онімного простору Харкова: історія і сьогодення. *Theoretical and practical aspects of the development of the European Research Area: monograph / edited by authors*. 2nd ed. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2020. Р. 303–329.
18. Рішення Чернігівської міської ради «Про перейменування вулиць у м. Чернігові» від 08.02.2024 р. № 37/VIII-21. URL: <https://chernigivrada.gov.ua/storage/files/15/05/10/12/dbf92608a9df41b5e0df5e41bd1d11ac.pdf>
19. Шапошніков Д. У Чернігові перейменовували 24 вулиці та провулки: на честь кого і чого вони були названі та які назви матимуть зараз. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/679786-u-cernigovi-perejmenuvali-24-vulici-ta-provulka-na-cest-kogo-i-cogo-voni-buli-nazvani-ta-aki-nazvi-matimut-zaraz/> (дата звернення: 25.03.2024 р.)
20. Чепурний В. Перший патріарх у Чернігові. *Сіверщина. Всеукраїнський незалежний медійний проєкт*. URL: https://siver.com.ua/news/pershij_patriarkh_u_chernigovi/2018-06-12-22343 (дата звернення: 04.04.2024 р.)
21. Рішення міської ради м.Чернігів «Про перейменування вулиць у місті Чернігові» від 01.06.2023 р. № 32/VIII-15. URL: <https://chernigivrada.gov.ua/storage/files/15/05/10/12/dbf92608a9df41b5e0df5e41bd1d11ac.pdf>
22. Розпорядження міського голови м. Чернігів «Про перейменування вулиць міста» від 19.02.2016 р. № 54-р. URL: <https://chernigiv-rada.gov.ua/rozporyad-mr-golovy/sid-42/id-9009/>
23. Прот. Лозовицький В. Святитель-українець Іоан (Максимович), митрополит Тобольський, – останній святий, канонізований Російською Православною Церквою у Синодальну епоху. URL: https://vb.vpba.edu.ua/public/pdf/6_13.pdf
24. Рішення Ніжинської міської ради «Про перейменування вулиць міста Ніжина» від 11.06. 2015 р. № 150. URL: <https://nizhynrada.gov.ua/public-information?name=%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B9%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F&page=2>
25. Склярєнко Н. Вулиці Новгород-Сіверського чекають нових назв. *Газета «Сіверський край»*. Від 19.05.2022. URL: <https://topnews.cn.ua/society/2022/07/01/167970.html> (дата звернення: 25.03.2024).
26. Рішення Новгород-Сіверської міської територіальної громади «Про перейменування вулиць та провулків на території Новгород-Сіверської міської територіальної громади» від 27.01.2023 р. № 785. URL: <https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=38411&tp=1>
27. Кудлай Є. У Сумах вирішили почекати з перейменуванням вул. Борців революції на вул. Митрополита Володимира Сабодана. *Данкор онлайн. Сумський інформаційний портал*. URL: <http://dancor.sumy.ua/news/newsline/145769> (дата звернення: 25.03.2024).
28. Розпорядження міського голови «Про перейменування топонімів м. Суми» від 19.02.2016. № 43 Р. URL: https://docs.google.com/viewer?url=http://smr.gov.ua/images/documents/Rozporiadgennia/2016/2016-02-08_145927/rozporyadzheniya_dekomunizaciya_-dodatok.docx&embedded=true
29. Релігійно-інформаційна служба України. В Сумах відтепер є вулиці Іоанна Хрестителя, Іоанна Павла II та Андрея Шептицького - РІСУ. *Релігійно-інформаційна служба України*. URL: https://risu.ua/v-sumah-vidteper-ye-vulici-ioanna-hrestitelya-ioanna-pavla-ii-ta-andreya-sheptickogo_n78420 (дата звернення: 06.06.2024).
30. Рішення Конотопської міської ради «Про перейменування вулиць та провулків Конотопської міської територіальної громади» від 26.12.2022. URL: <https://konotop-rada.gov.ua/u-konotopi-perejmenuvaly-shche-9-vulyts/> (дата звернення: 26.03.2024 р.)
31. Рішення Сумської міської ради «Про зміну назв (перейменування) топонімів у Сумській міській територіальній громаді» № 3223-МР від 30 листопада 2022. URL: <https://smr.gov.ua/uk/dovidka/dekomunizatsiya/26677-perelik-toponimiv-u-sumskij-miskij-teritorialnij-gromadi-nazvi-yakikh-zminyuyutsya-perejmenovuyutsya.html> (дата звернення: 26.03.2024 р.)

32. Рішення сесії №1345-МР «Про перейменування вулиць та провулків у населених пунктах Путивльської територіальної громади». *Путивльська громада: офіційний інформаційний портал*. URL: <https://putivlska-gromada.gov.ua/docs/1324546/> (дата звернення: 06.06.2024 р.)

33. Релігійно-інформаційна служба України. В Сумах відтепер є вулиці Іоанна Хрестителя, Іоанна Павла II та Андрея Шептицького - РІСУ. *Релігійно-інформаційна служба України*. URL: https://risu.ua/v-sumah-vidteper-ye-vulici-ioanna-hrestitelya-ioanna-pavla-ii-ta-andreya-sheptickogo_n78420 (дата звернення: 06.06.2024).

34. Розпорядження Голови Полтавської обласної державної адміністрації «Про перейменування топонімичних назв, демонтаж меморіальних дощок та зображень комуністичної символіки в місті Полтаві» від 20.05.2016 р. №207. URL: <https://media.poda.gov.ua/docs/dj3axnrgw/207-2016.pdf>

35. 125 років тому у Полтаві народився Патріарх Мстислав. *Інтернет-видання «Полтавщина»*. URL: <https://poltava.to/project/7723/> (дата звернення: 06.06.2024).

36. Паїсій Величковський: Життя й Творчість Видатного Чернечого Святого. *ПЦУ: веб-портал*. URL: <https://patriarchia.org.ua/molytva/payisij-velychkovskij-zhyttya-j-tvorchist-vydatnogo-chernechogo-svyatogo/> (дата звернення: 26.03.2024 р.)

37. Розпорядження Голови Полтавської обласної державної адміністрації. «Про перейменування топонімичних назв у населених пунктах області та демонтаж пам'ятників і пам'ятних знаків» від 20.05.2016 р. № 207. URL: <https://media.poda.gov.ua/docs/zy2mqllg/206-2016.pdf> (дата звернення: 28.03.2028 р.)

38. Києво-Могилянська академія в іменах, 17-18 ст. Брюховецький В. С., Горський В. С., Задорна О. Ф. та ін. Київ : КМ Академія, 2001. 734 с.

39. Дроздова О.В. Свято-Макаріївський кафедральний собор: окремі аспекти становлення, розвитку та впливу на формування світогляду прихожан. *Український селянин*. 2008. Вип. 11. С. 161–162.

40. Розпорядження начальника Ізюмської міської військової адміністрації. «Про перейменування вулиць, провулків, в'їздів, проїздів, площ Ізюмської міської територіальної громади». № 045-ВС від 20.12.2022 р. URL: <https://gx.net.ua/politika/region/u-misti-na-harkivshhini-perejmenuvali-nizku-vulic-spisok.html> (дата звернення: 28.03.2024 р.)

41. Шелюто В. М. Проблема сакрального як світоглядна проблема. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2010. № 4. С. 94–101

Lytvynovska Yu.A., Olitskyi V.O. COMMEMORATION OF RELIGIOUS FIGURES IN THE TOPONYMIC AREA OF NORTHEASTERN UKRAINE

This article is devoted to the issue of preserving the figures of famous religious figures of Ukraine in the national memory by naming toponymic objects in their honour.

The purpose of the article is to investigate the level of representation of church figures in the proper names of topographical objects of the urban space of settlements in North-Eastern Ukraine, including Chernihiv, Sumy, Kharkiv and Poltava regions, comparing the existing trends in regional centres and cities of district significance in the region.

The scientific novelty of this article lies in the first attempt to analyse the toponymy of North-Eastern Ukraine through the prism of reflecting the names of religious figures in the names of objects of inner-city space, highlighting the peculiarities of street renaming and the factors that influenced the preservation of the memory of certain church figures in different cities of the region.

The author emphasises that nationally oriented toponymy is an important factor in the formation of national identity and the need to preserve the memory of significant religious figures who made a significant contribution to the formation of Ukrainian statehood, culture and spirituality in the modern space.

Conclusions. The study substantiates the opinion that toponymic objects named after church figures appeared in the urban space of North-Eastern Ukraine only after the process of decommunization and implementation of the relevant laws, i.e. starting in 2015. The second wave of mass renaming of toponyms took place already in 2022–2023.

Based on the analysis of the Orders of the Heads of Regional State Administrations, Orders of city mayors, decisions of territorial communities, and the results of discussions of street renaming options on urban online platforms, it can be stated that in the space of North-Eastern Ukraine, the largest number of place names associated with religious figures is found in Chernihiv and Sumy regions. In the urban space of Poltava oblast cities, only church figures whose biography is connected with the settlements of Poltava oblast appear. As for the Kharkiv region, it can be stated that naming streets after religious figures is not typical for this region. However, in Kharkiv, as well as in other cities of North-Eastern Ukraine, urbanonyms with sacred semantics are widespread.

Key words: *historical memory, religious figures, toponyms, urban names, Ukraine, decommunization, renaming of toponymic objects.*